

PATRIMONI ART

La creació de l'Estudi General el 1300 i l'existència de la Seu Vella, antiga catedral, van propiciar que el segle XIV Lleida s'erigís com un dels centres artístics més rellevants de la Corona d'Aragó. D'aquí van sorgir bonics manuscrits il·luminats, alguns dels quals s'exhibeixen com a tresors fins i tot a Sant Petersburg, a Rússia.

Lleida, ciutat il·luminada

La capital es va convertir el segle XIV en un important centre artístic

R. BANYERES

LLEIDA | La Lleida baixmedieval del segle XIV va ser un dels centres artístics més prestigiosos de la Corona d'Aragó en el que fa referència a llibres miniaturitzats (il·lustrats o il·luminats). El motiu rau en la confluència entre la creació de l'Estudi General el 1300, el que actualment és la Universitat de Lleida, i l'*scriptorium* relacionat amb la Seu Vella, l'antiga catedral. Tots dos centres van congrega escribents, il·lustradors i copistes, alguns d'arribats d'Anglaterra, França o Itàlia. No en va, l'Estudi General tenia una facultat especialitzada en Dret, que mantenia relacions i intercanviava publicacions amb la universitat franciscana de Bolonya. Els manuscrits gòtics sorgits de la capital de l'Emília-Romanya llueixen una qualitat propera als de París, les impressionants iconografies dels quals no tenien precedents en la història de l'art. De fet, l'estil dels francesos va influir la resta d'Europa. En aquest context, Lleida es va erigir com el punt de referència de la Corona d'Aragó. És un dels motius pels quals han perdurat desenes de documents amb boniques i imponents ornamentacions, entre breviaris, bíblies, els enormes llibres de cors o obres de dret canònic i teologia, entre altres. Si bé és cert que molts

'Bíblia': Arxiu Capitular Lleida.

Les Constitucions Sinodals de Lleida del 1335 mostren aquesta imatge heràldica que presenta certes similituds amb un o

INVESTIGADORS

Experts internacionals reunits a Lleida

■ El Grup de Recerca Consolidat de la Generalitat d'Art i Cultura d'Època Moderna (ACEM) de la UdL, juntament amb la mateixa UdL, va organitzar aquesta setmana el cicle de conferències *Manuscrits il·luminats: la Tardor de l'Edat Mitjana i les noves llums del Renaixement*, dirigit per la catedràtica de la UdL Josefina

Planas. La trobada –amb mig centenar d'inscrits– va congrega especialistes de prestigi nacional i internacional. Entre ells, el catedràtic de la Universitat de Lisboa, Aires Augusto Nascimento; Silvia Maddaloni, de l'Universit  degli Studi della Tuscia (Viterbo); Francesca Manzari, de l'Universit  degli Studi di Roma La Sapien-

za o Claudia Rabel, del Centre National de la Recherche Scientifique a Paris. També va anar-hi la catedràtica de la UPV, Soledad Silva; la cap del departament d'Antiguitats Medievales del Museu Arqueològic Nacional de Madrid,  ngela Franco; o el director de la biblioteca del Museu del Prado, Javier Docampo.

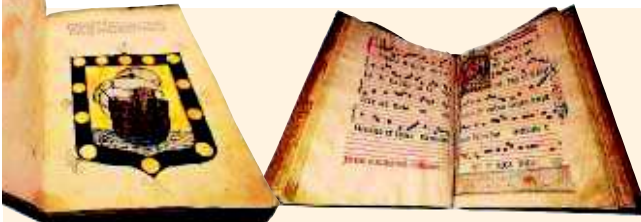
d'aquests es conserven a l'Arxiu Capitular de Lleida, el Museu Diocesà a la Paeria, no deixa de ser rellevant que la bellesa d'altres els ha portat a milers de quilòmetres.  s el cas del *Breviar d'Amor* que es conserva a la Biblioteca Nacional de Rússia, a Sant Petersburg (vegeu el desglossament), elaborat a Lleida per a un client desconegut. Aix  ho explica la catedràtica de la UdL Josefina Planas, que aquesta setmana ha dirigit un cicle de conferències sobre manuscrits il·luminats organitzat per l'ACEM i la UdL. En altres casos, com els *Usatges* que

Barcelona, Madrid o fins i tot Sant Petersburg són algunes de les ciutats en les quals poden contemplar-se còdexs il·luminats durant el segle XIV a Lleida.

Una pàgina gòtica havia de tenir, per regla general, filigranes que l'emmarquessin, amb una miniatura en l'emmarcat i una lletra capital també profusament il·lustrada.

El color roig podia elaborar-se amb vermelló; el groc amb plantes com safrà; el blau amb lapislàtzuli (el més apreciat); el negre amb carbó; i el daurat i platejat amb or i plata.

FOTOGRAFIES: LLEONARD DELSHAMS

Exposició a l'Arxiu Capitular de Lleida. Una vintena de manuscrits il·luminats s'exhibeixen fins aquest divendres, després de prorrogar-se una setmana més del previst, a l'Arxiu Capitular de Lleida, en l'exposició titulada 'Miniaturitzat'.

LLEONARD DELSHAMS

els elements més emblemàtics de Lleida, 'Lo Marraco'.

conserva la Paeria (vegeu el desglossament) s'aprecien punts de contacte entre altres *Usatges* conservats a la Biblioteca Vaticana, a més d'un exemplar de la Biblioteca Nacional de França. Amb aquest panorama, i segons apunta la catedràtica Planas, "encara queda molt per estudiar", investigacions que "podrien perfilar el notable paper de Lleida".

Aquests manuscrits són els textos més comuns conservats de l'edat mitjana i, al seu torn, bones mostres de pintures de l'època. En el cas de Lleida pot apreciar-se la mà de seguidors

de Pere Garcia de Benavari en alguns casos. La seua il·lustració era un procés complex, de manera que es reservava per als llibres més costosos, primer eren religiosos però amb el temps va començar l'interès per les cròniques i la literatura il·lustrada. L'elaboració començava amb l'escriptura, la tipografia de la qual depenia dels gustos. Acatat el text, començava l'il·lustrador, per a qui ja s'havia deixat l'espai pertinent. Amb l'arribada del període gòtic es va inbentificar el color i els marges elaborats. Aquests són els exemplars que van triomfar a Lleida.

LLIBRE DELS USATGES I CONSTITUCIONS DE CATALUNYA

LLIBRE DELS USATGES I CONSTITUCIONS DE CATALUNYA, SEGLE XIV. ARXIU MUNICIPAL DE LLEIDA.

La perfecció del Mestre de l'Escrivà. El còdex compta amb 165 folis de vitel·la amb grafia gòtica d'una gran perfecció, en la qual destaca la intervenció de l'anònim batejat com a Mestre de l'Escrivà, un dels artífexs més transcendents del segle XIV a la Corona d'Aragó.

L'Arxiu Municipal allotja una peça de gran perfecció

El *Llibre dels Usatges i Constitucions de Catalunya* és una de les peces més importants de l'Arxiu Municipal de Lleida. Encarregat per la família Montcada abans de l'any 1336, el còdex està escrit en llatí, enquadrat amb tapes de cuir de color verd decorades amb motius geomètrics i arabescos gravats en or. L'obra té un especial valor artístic per les miniatures que l'il·lustren. Va passar a ser propietat de la Paeria durant l'últim quart del segle XIV.

CONSERVATS A BARCELONA I SANT PETERSBURG

Constitucions Capituli Sedis Ilerdensis: Segon quart del segle XIV. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Foli 1.

Contingut: Recopila en 22 folis les constitucions del Capítol de la Seu Vella de Lleida emeses entre el 1299 i el 1330. L'única il·lustració és al primer foli. És una imatge del Capítol congregat, presidit pel bisbe Reig.

Breviari d'Amor: Mafred Ermengaud, foli amb la representació del Judici Final. Segle XIV. Biblioteca Nacional de Rússia a Sant Petersburg.

Contingut: Compendi sobre l'amor en tots els seus vessants. Les miniatures donen idea de la vida de l'època.

Constitucions Capituli Sedis Ilerdensis: Segon quart del segle XIV. Barcelona, Biblioteca de Catalunya.

Contingut: Escrit a dos columnes en llatí i lletra gòtica. Presenta les rubriques en roig i les lletres capitulars decorades en blau i roig. La seua única il·lustració representa el bisbe Ferrer Colom i dos clergues.

De Lleida a Sant Petersburg o Barcelona

"Johannes de Avignonia, nationis Inglicorum, scripsit hunc librum in civitate Ilerdensi." És la inscripció que pot llegir-se al colofó (part final del manuscrit) del *Breviari d'Amor* del segle XIV que actualment es conserva a la Biblioteca Nacional de Rússia, a Sant Petersburg. Demuestra sense cap gènere de dubte que el text obra de Mafred Ermengaud (entre 1288-1292) va ser copiat a Lleida poques dècades després i profusament ornamentat. De fet, el signant era un cal·lígraf d'origen anglès

professor de l'Estudi General, vinculat al mestre i professor de medicina Thomas Anglicus. La catedràtica de la UdL Josefina Planas explica que abans d'arribar a la biblioteca havia pertangut a "un personatge peculiar", Pierre

VALOR PATRIMONIAL

El 'Breviari d'Amor' de Lleida és una de les còpies més antigues que es conserven

Duvrosky. "Era un diplomàtic rus que residia a París. Es va dedicar a comprar baratíssims obres de les esglésies de París i es va emportar a Rússia l'important conjunt de manuscrits", assenyala. El que no se sap, de moment, és com el llibre havia arribat de Lleida a París. Així mateix, també els manuscrits del capítol catedralici elaborats a la Seu poden trobar-se fora de Lleida. Segons documenta Planas, a la Biblioteca de Catalunya, a Barcelona, s'hi troben també diversos exemplars.